

Landbruksdirektoratet Eanandoalldirektorahtta

Nye mål: Hvis størst mulig volum for minst mulig penger skal være selve formålet med landbrukspolitikken, gir det ingen mening å produsere mat i Norge i det hele tatt, mener Mari Gjengedal. Hun vil ha nye mål i landbrukspolitikken. (Foto: Odd Roger Långørgen/Bygdeforskning)

– Landbruket tjener ikke på dagens forhandlingsystem

Norsk landbruk er på vei inn i en varslet krise, mener Mari Gjengedal i Spire. Hun vil rive opp dørene til jordbruksforhandlingene, belønne bøndene for beiting og bærekraftig drift og gjøre kraftfôr dyrere enn gras.

SLIK VIL DE ENDRE NORSK LANDBRUK

Tekst: Linda Sundø

Norsk landbruk er på vei inn i en varslet krise, på grunn av landbrukspolitikken, erklærte Mari Gjengedal, leder for miljø- og utviklingsorganisasjonen Spire, da hun holdt innlegg på Bygdeforskningens landbrukspolitiske seminar i mars.

– Vi har rekordfå bønder, og de har rekordhøy gjeld. Samtidig fortsetter inntekten å være veldig lav. Maten som produseres blir i stadig større grad løstrevet fra ressursgrunlaget, og stadig større norske arealer går ut av produksjon. Det er med andre ord ikke snakk om et landbruk i ordets rette forstand, hvor man faktisk bruker landet til å produsere mat. Norsk matproduksjon blir mer og mer avhengig av intensiv drift, med stor bruk av kraftfôr. Utmærksbeiteene gror igjen, mens rasktvoksende kyllinger, griser og kuer holdes inne, sier Gjengedal.

Sannheten

Hun peker på dagens politikk som årsaken. – De som klarer å produsere mest mulig kjøtt og melk på raskest mulig tid, får mest avkastning. Det virker som det viktigste formålet med dagens landbrukspolitikk er at norsk matvareproduksjon skal være kostnadseffektiv og konkurransedyktig. Her ligger et stort problem. Sannheten er at så lenge vi har dobbelt så høye lønninger som andre land, og vi har det klimaet og den topografien vi har i

Norge, kan vi ikke bli konkurransedyktige på pris, sier Gjengedal.

– De aller, aller fleste land har bedre forutsetninger for å produsere mye mat og billig mat enn Norge. Det skulle jeg ønske politikerne kunne være ærlige om. For hvis størst mulig volum for minst mulig penger skal være selve formålet med landbrukspolitikken, gir det ingen mening å produsere mat i Norge i det hele tatt. Da er det mye mer fornuftig å importere all maten, og legge ned produksjonen i Norge. Og der er vi godt på vei. For med en importandel på rundt 60 prosent, er vi sammenlignbare med et gjennomsnittlig u-land. Det er ganske ironisk, syns jeg, at målet om mest mulig produksjon har gitt oss en historisk lav selvforsyningsgrad, legger hun til.

Virkemiddel på tvers av målene

Lederen i Spire tror norsk landbruk styrer mot en tillitskrise for forbrukerne. – Når forbrukerne finner ut at landbruksarealer i stadig mindre grad blir brukt, og at glansbildet av beitinge kuer i de fleste tilfeller er langt fra sannheten, kommer tilliten til norske bønder til å rase. Det er ikke dit vi vil. Det er på tide at vi setter andre mål for matproduksjonen enn vi har i dag, slår hun fast.

«Vi har rekordfå bønder, og de har rekordhøy gjeld»

Mari Gjengedal, leder i Spire

– Vi må erkjenne at å lage mat i Norge, kommer med så mange viktige goder at vi som samfunn mener det er verdt å betale den ekstra prisen, og at hensikten med norsk matproduksjon er å bruke norske ressurser til å produsere sunn og kvalitetsmessig god mat.

– Vi har noen mål som er veldig bra: Stortinget har sagt at de ønsker landbruk i hele landet, og de ønsker økt produksjon med basis i norske ressurser. Problemet er at de virkemidlene som bestemmes, går stikk i strid med de politiske målsettingene. Akkurat det syns jeg er veldig rart. Hvorfor tillater Stortinget at det føres en politikk så går helt på tvers av de målsettingene de har bestemt? Selv om det er forhandlingsinstituttet som er ansvarlig for å forhandle fram jordbruksavtalen, er det jo til sjunde og sist Stortinget som må godkjenne jordbruksavtalen. Da lurer jeg på: Kan det virkelig være at de fleste politikere ikke vet konsekvensene av politikken de er med på å vedta, spør Gjengedal.

– Ingen tjener på lukkede dører
Gjengedal kaster det hun kaller en brannfakkel:

– Jeg tror den demokratiske debatten lider under forhandlingssystemet vi har i dag. Ingen tjener på at virkemidlene i landbruket forhandles fram bak lukkede dører. Nå er det en forestilling om at landbrukspolitikk er noe bare bønder og landbruksdepartementet skal bry seg om. Det er ikke noe for folk flest. Det er liten mulighet for påvirkning for andre aktører som er opptatt av miljø og matsikkerhet, og det forventes heller ikke at politikere flest skal bry seg om landbruk. Landbruket tjener ikke på dette i lengden. Da skjønner ikke folk at landbruk er noe som i aller høyeste grad angår dem selv, sier hun.

– Jeg mener Stortinget må tydeligere på banen. De må legge tydeligere føringer, ikke bare for målene, men også for virkemidlene som brukes i norsk landbrukspolitikk. Og det bør gjøres med konkrete strategier som går over flere år. En stortingsprosess er også en prosess hvor alle aktører kan ha en stemme, og ikke bare de to største landbruksorganisasjonene.

Høyere kraftfôrpris og ærlighet

Gjengedal er klar på hvilke virkemidler som bør komme.

– For det første må bøndene belønnes for å bruke norske ressurser. De må få støtte for å ha dyrene ute på beite, og det kan ikke være slik at importert kraftfôr er relativt sett billigere enn graset vi har utenfor stuedøra. Så kraftfôrprisen må økes.

– For det andre bør bønder bli belønnet med miljømessig bærekraftig drift, framfor å produsere mest mulig. I dag går produktiviteten ned, fordi vi driver rovdrift på naturen. Monokulturlandbruket er faktisk døden for jordens helse. Vi bør tenke at vi skal produsere mat i Norge også om 100 eller 500 år.

– For det tredje må lønnsomheten i produksjonen økes. Vi kan ikke forvente at folk skal produsere mat på pur idealisme. Personlig syns jeg det er en utrolig stor skam at matprisen er så lave som de er i Norge. Det er også en skam at vi tillater at noen få, store kjeder skal stikke av med fortjenesten. Markedenes makt over markedet må begrenses, og det må også legges til rette for flere markedskanaler direkte mellom bønder og forbrukere.

Det siste punktet er at vi trenger en mer ærlig og demokratisk landbruksdebatt, der politikere blir stilt til ansvar, og vi er ærlige om hvilke konsekvenser landbrukspolitikken fører til, mener Gjengedal.

– Vi må erkjenne at den strategien som har blitt fulgt de siste tiårene har ikke fungert, og at mer av det samme kommer ikke til å løse problemet, sier hun. ■